

2

Mahmoud Babaeian
MD/ PhD
Persian Medicine Department
Faculty of Medicine
Isfahan University of Medical Sciences
Isfahan, Iran
Email: drbabaeian@yahoo.com

اختلال دستگاه گوارش از منظر طب ایرانی

وبینار - بازآموزی ویژه پزشکان

اهداف آموزشی

- سلامتی و طب ایرانی
- دستگاه گوارش در طب مدرن
- دستگاه گوارش در طب ایرانی
- انواع اختلالات گوارش و معدی در طب ایرانی
- درمان گام به گام در طب ایرانی

طب سنتی ایران

طب ایرانی

□ گنجینه چند هزار ساله و مجموعه ای از علوم نظری و عملی است که در تشخیص، پیشگیری و درمان بیماری های جسمی و روحی به ما کمک می کند.

طب ایرانی

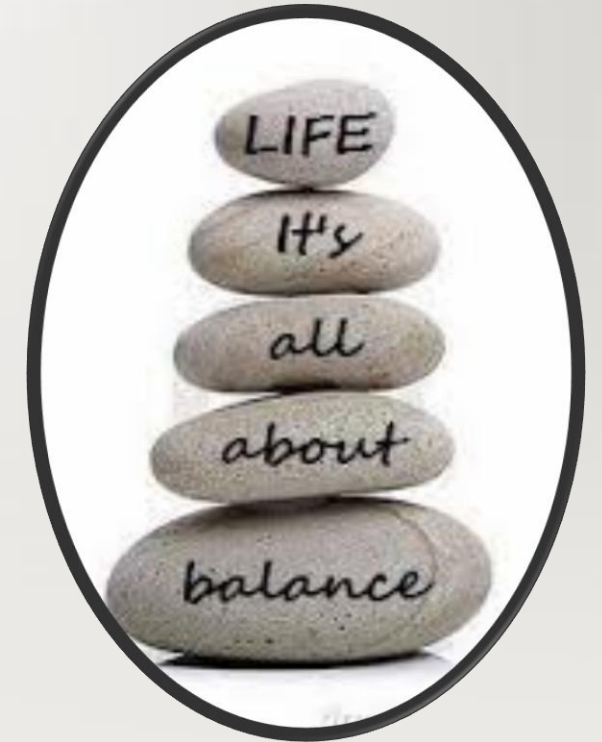
هدف

سلامتی

بهترین عملکرد

سليم ترین عملکرد

تبادل

طب ایرانی

اجزاء

طب عملی

* حفظ الصحه

* علاج

۱. تدبیر

۲. ادویہ

۳. اعمال یداوی

طب نظری

* امور طبیعیہ

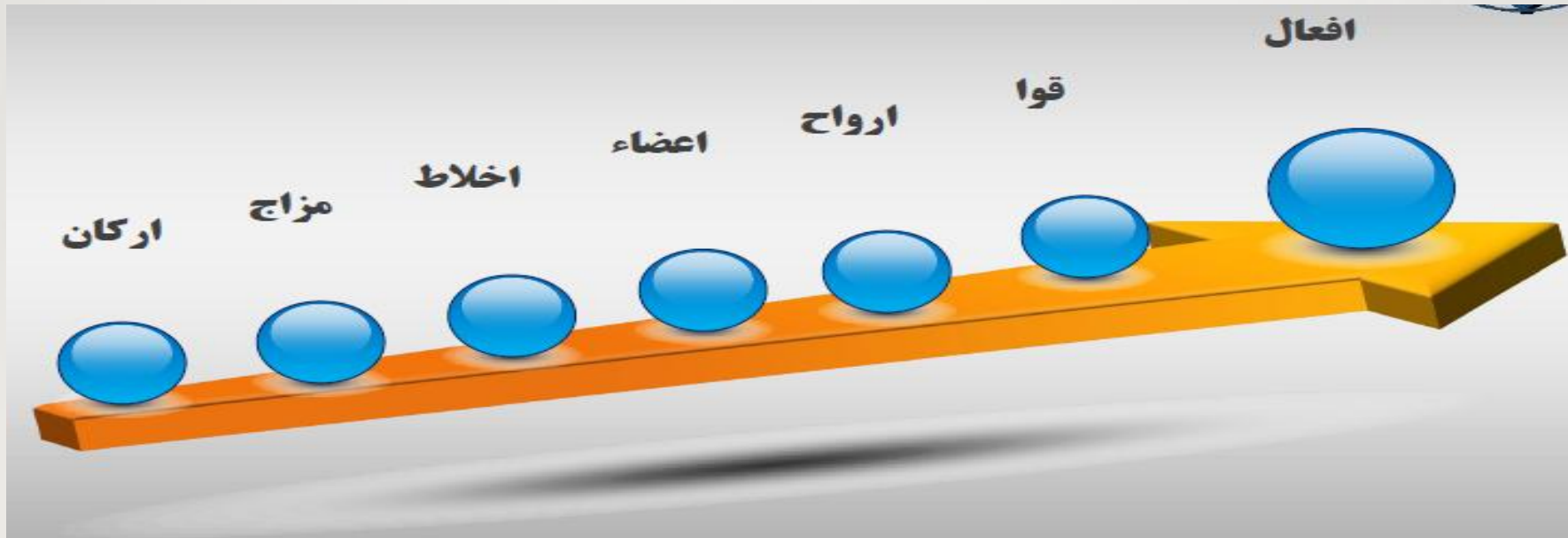
* احوال بدن انسان

* اسباب و علل

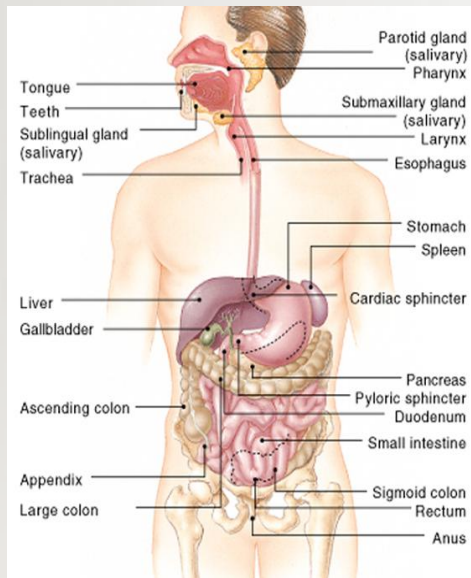
* دلائل و علائم

مفهوم طبیعت طب ایرانی

طبیعت مدیر مدبر با درک و شعور برنامه ریزی شده

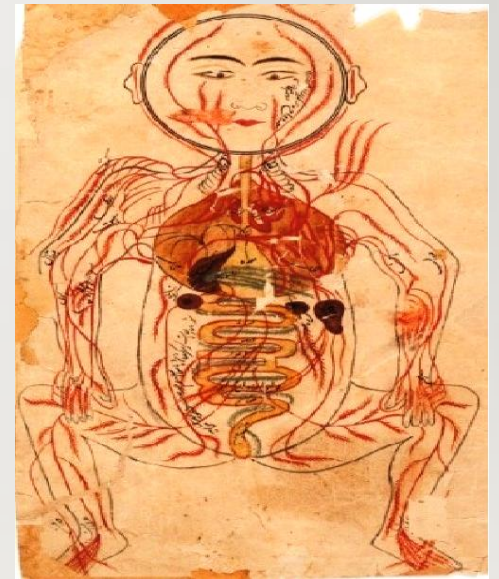

دستگاه گوارش

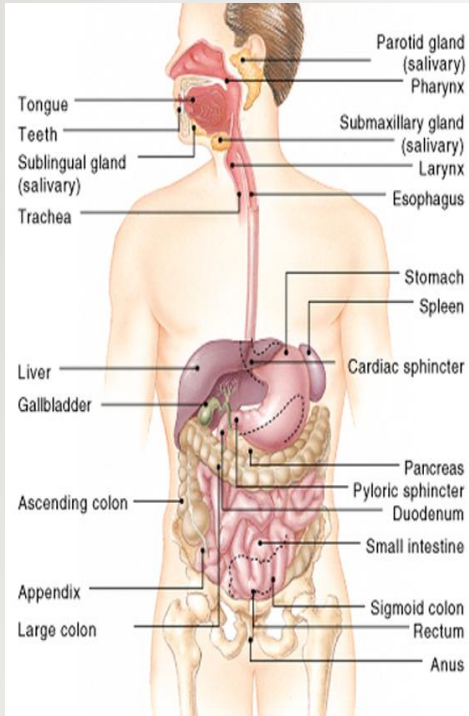

اعضای اصلی: دهان، مری، معده، امعا

اعضای جانبی: کبد و کیسه صفرا ...

اعمال دستگاه گوارش

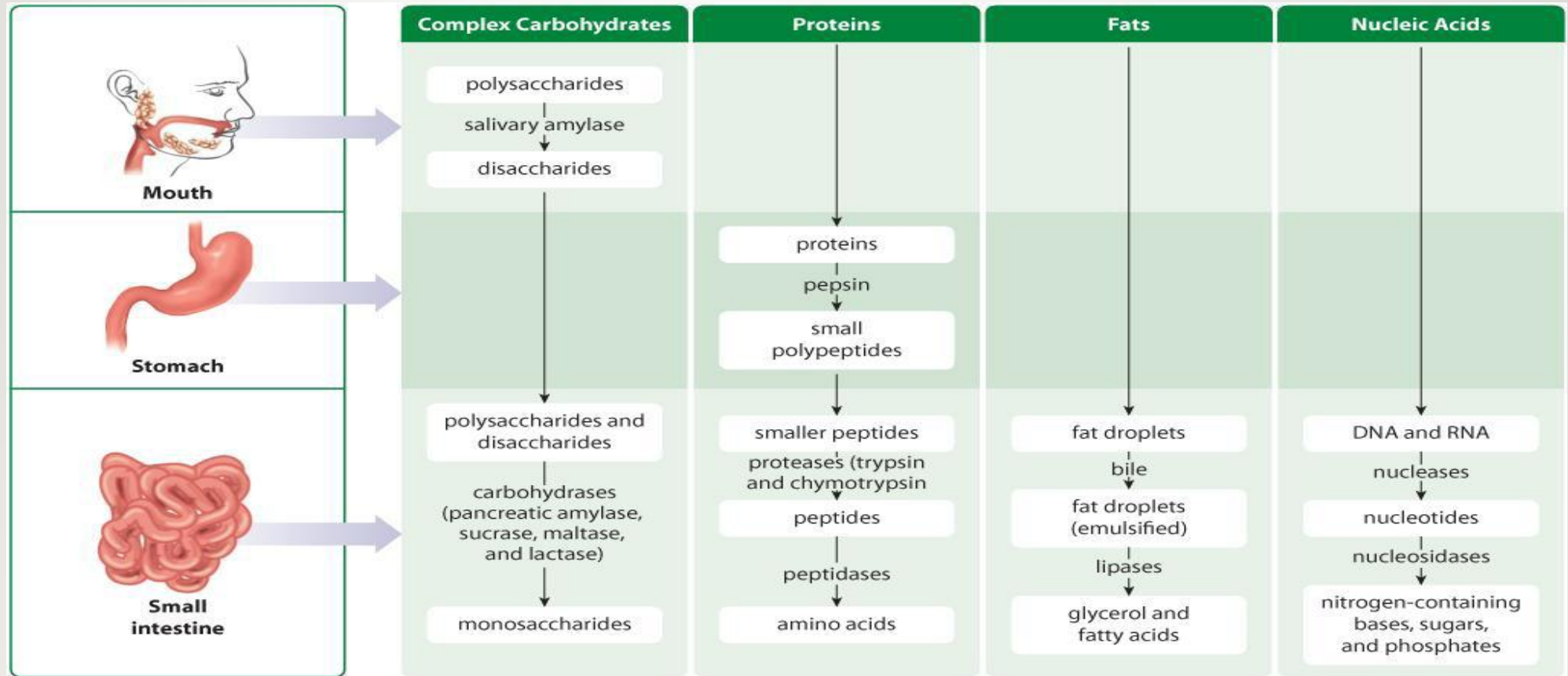
استخراج درشت مغذی ها، پروتئین ها، کربوهیدرات ها...

جذب ریزمغذی های ضروری و عناصر کمیاب

عمل کردن به عنوان سد فیزیکی و ایمنولوژیک

تنظیم کننده اعمال ایمنولوژیک و متابولیک

اعمال دستگاه گوارش

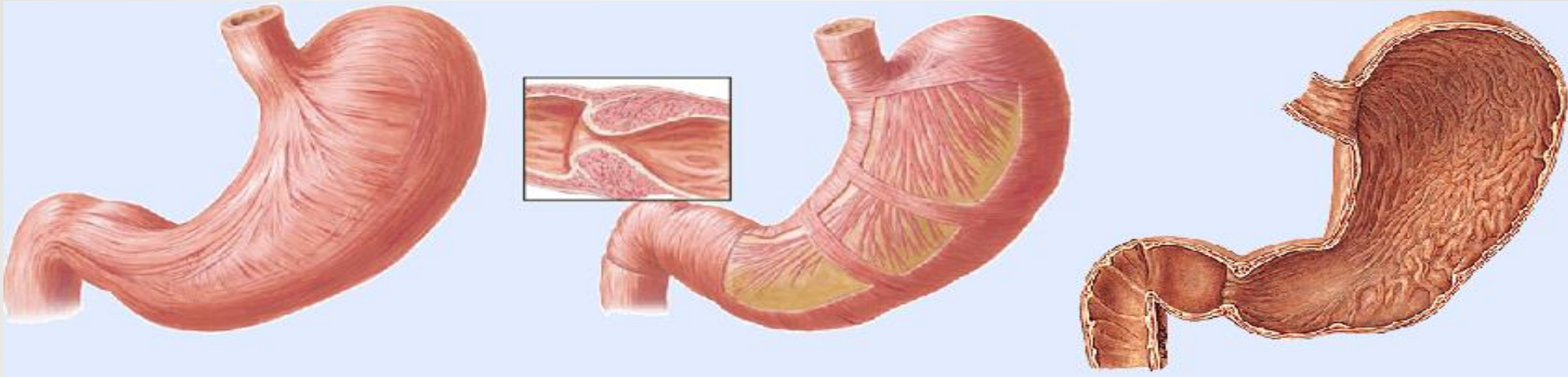

اعمال دستگاہ گوارش

Enzyme	Origin of Enzyme	Where Enzyme Acts/pH	Nutrient Molecule Digested	Products of Digestion
Salivary amylase	Salivary glands	Mouth/7	Starch, glycogen	Maltose (disaccharide)
Pancreatic amylase	Pancreas	Small intestine/8	Starch, glycogen	Maltose
Carbohydrates • sucrase • maltase • lactase	Small intestine	Small intestine/8	Sucrose Maltose Lactose	Glucose + fructose Glucose Glucose + galactose
Pancreatic lipase	Pancreas	Small intestine/8	Lipids	Fatty acids and glycerol
Proteases • pepsin • trypsin • chymotrypsin	Stomach Pancreas Pancreas	Stomach/1-2 Small intestine/8 Small intestine/8	Protein Small polypeptides Small polypeptides	Peptides Smaller peptides Smaller peptides
Peptidases	Pancreas and small intestine	Small intestine/8	Peptides	Smaller peptides and amino acids

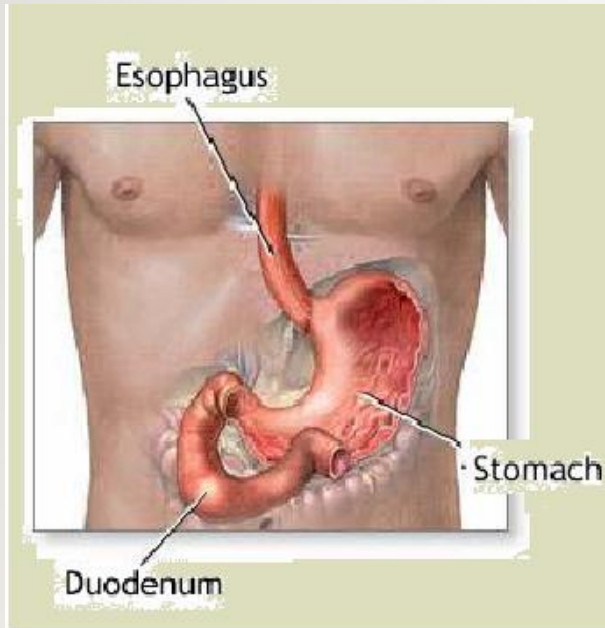
معدہ عضوی مهم

Stomach / gaster / ventriculus

وظایف معده

کارخانه سوخت بدن

❖ هضمی (تسهیل کننده هضم)

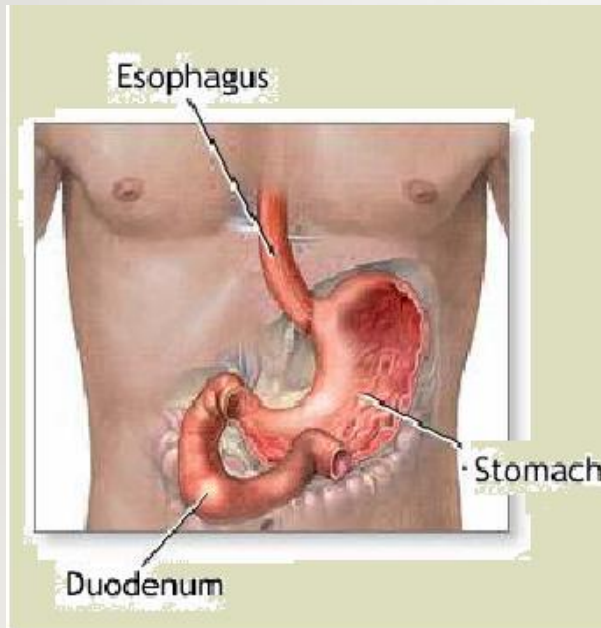
❖ تغذیه ایی (جذب غذاهای خورده شده)

❖ ترشحاتی و ذخیره کننده

❖ عمل تنظیم اشتها و گرسنگی

وظایف معده

کارخانه سوخت بدن

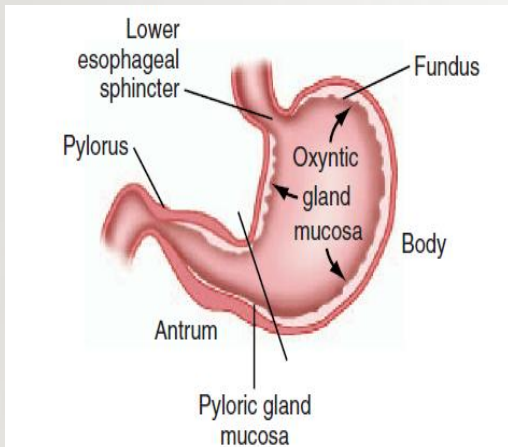
مهمترین اعمال ترشحاتی: ترشح اسید، پepsin، عامل داخلی، ترشح مucus، بیکربنات و تعداد متعدد دیگری از هورمون های گوارشی

مهمترین اعمال حرکتی: شلی پذیرا، امواج دودی، تجمع، عمل مخلوط کردن و تخلیه غذاهای هضم شده

معدده

تقسیم بندی فیزیولوژیک

15

• قسمت بالایی شامل:

دو سوّم ابتدایی تنه ی معدده (نقش انباری)

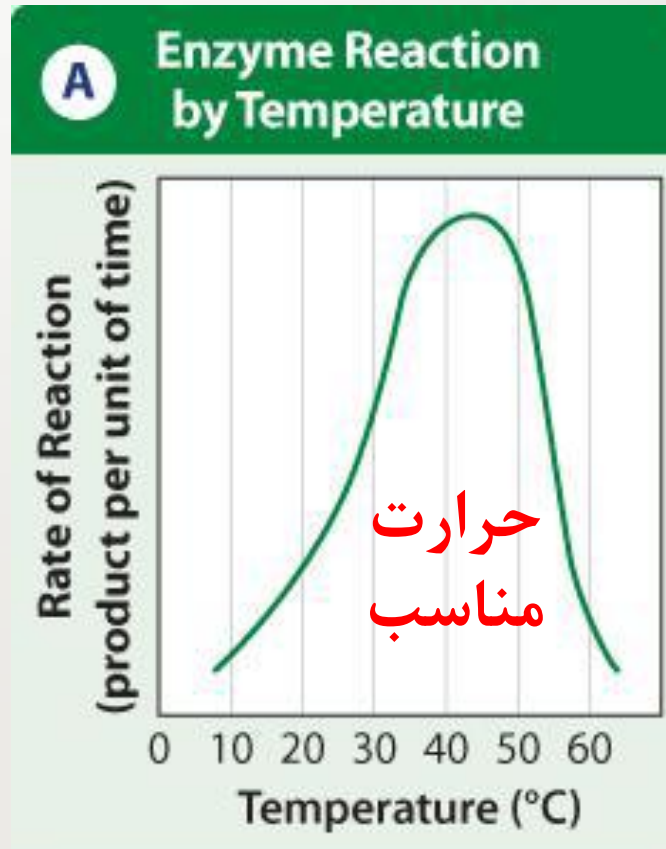
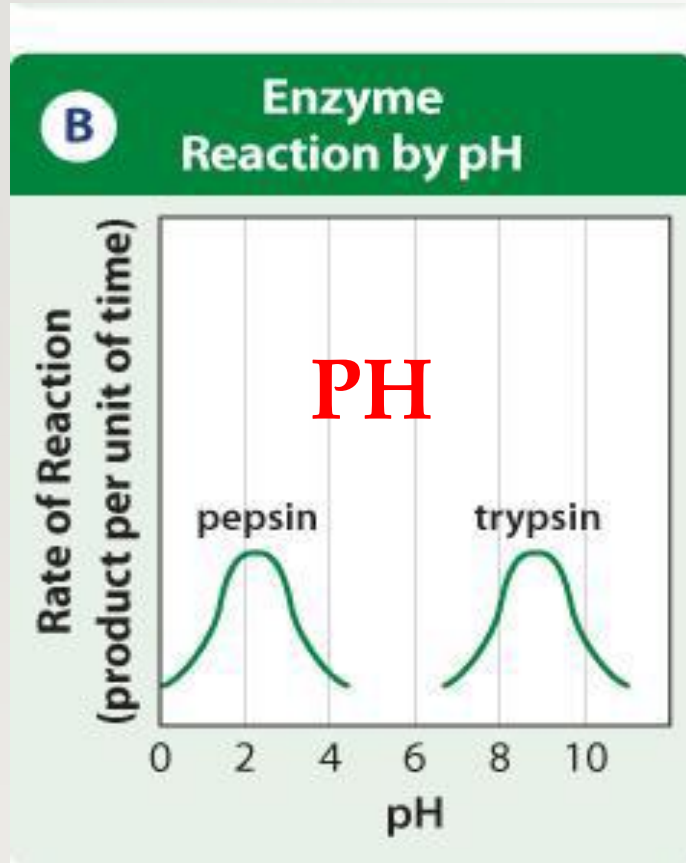
• بخش دمی شامل:

یک سوّم تحتانی تنه همراه با آنتروم (به نظر می رسد با توجه به انقباض های دودی معدده و نقش مقاومتی عضله ی پیلور در قسمت انتهایی آن در عمل مخلوط سازی غذا با ترشحات معدده و تشکیل مخلوط نیمه مایع نقش اساسی را به عهده دارد.

معدده

16

دو فاکتور مهم برای عملکرد آنزیم ها

هورمون های گوارشی

آثار، محرکها و مکان ترشح

17

هورمون	محرک های ترشح	مکان ترشح	آثار
گاسترین	پروتئین، اتساع، عصب، (اسید رهایش گاسترین را مهار می کند)	سلول های G ، آنتروم، دوازدهه، ژژنوم	تحریک ترشح اسید و رشد مخاط
کوله سیستوکینین (CCK)	پروتئین، چربی، اسید	سلول های I ، دوازدهه، ژژنوم، ایلئوم	تحریک ترشح آنزیم از پانکراس، ترشح بیکربنات از پانکراس، انقباض کیسه صفرا و رشد پانکراس اکزوکرین، مهار تخلیه ی معده و اشتها
سکرتین	اسید، چربی	سلول های S ، دوازدهه، ژژنوم، ایلئوم	تحریک ترشح پپسین، ترشح بیکربنات از پانکراس، ترشح بیکربنات در صفرا، رشد پانکراس اکزوکرین، مهار ترشح اسید معده و مهار کم حرکت لوله ی گوارش
پپتید مهارى معده یا پپتید انسولینوتروپیک وابسته به کلوکز (GIP)	پروتئین، چربی، کربوهیدرات	سلول های K دوازدهه، ژژنوم	تحریک رهایش انسولین، مهار ترشح اسید معده و کاهش کم حرکت معده
موتیلین	چربی، اسید، عصب	سلول های M معده، دوازدهه، ژژنوم در طی ناشتا	تحریک حرکات معده و حرکات معده
لپتین	گرسنگی	سلول $adipocytes$ و $chief$ $Cells$	تنظیم اشتها
گرلین	گرسنگی	سلول های اندوکرین غده اکسپتیک فوندوس معده	تنظیم اشتها

بیماری های مختلف معده

- Congenital anomalies of the stomach:

Gastric Atresia .Microgastria .Pyloric stenosis...

- Neuromuscular Disorders of the Stomach :

Gastroparesis. Dumping Syndrome and Rapid Gastric Emptying....

- *Helicobacter pylori Infection ...*

- Gastritis and Gastropathies...

- Peptic Ulcer Disease

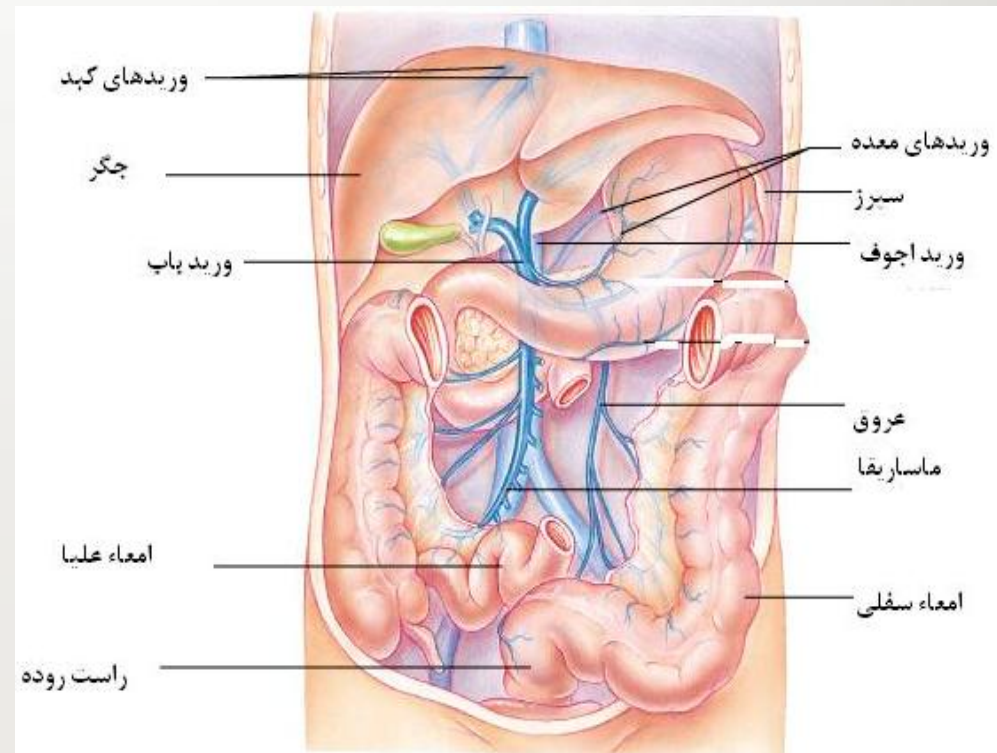
- Premalignant Conditions and Gastric tumors

- Dyspepsia: functional dyspepsia, Gastritis and Gastropathies, Peptic Ulcer Disease ...

بیماری های مرتبط معده و اعضای دیگر

- نقص در عمل پروتئازها و اختلال در عملکرد ویتامین های محلول در چربی مانند A...
- اختلال در هضم و جذب اسیدهای چرب ضروری: مانند امگا ۶ که موجب عقب ماندگی رشد، اختلال یادگیری، زخم های پوستی، نقص در تولید مثل، کبد چرب و عطش....
- اختلال در جذب B6 به علت فرآیند حرارتی و ذخیره پروتئین در رطوبت کم
- آنمی شدید به علت کمبود B12 به علت نقص فاکتور داخلی....
- اختلال در جذب آهن به علت آکلریدی، هیپوکلریدی، تجویز مواد قلیایی مانند آنتی اسیدها... و مشکلات متعاقب آن
- نقش آن در بروز چاقی و سندرم های متابولیک و عواقب متعاقب آن مانند افزایش بیماری های قلبی عروقی و سرطان
- ارتباط و نقش نوع تغذیه و بیماری های گوارشی مانند نفخ با علایم مختلفی مانند دردهای عضلانی و سردردها....
- تولید مواد بالقوه سمی در حضور پروتئین ها و مواد قلیایی...

دستگاه گوارش، معده طب ایرانی

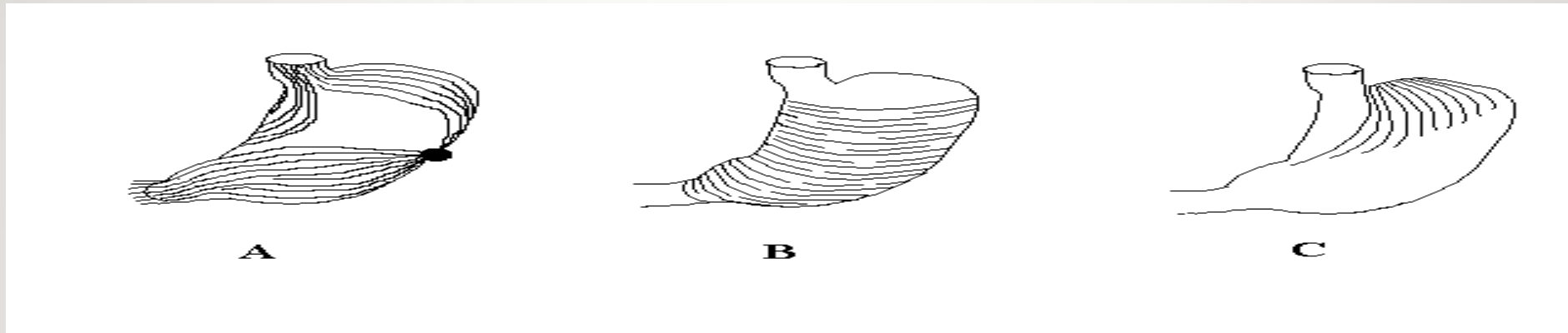
عضو معده در دیدگاه طب ایرانی

سلامت بدن وابسته به سلامت معده

- ✓ تشبیه به حوض
- ✓ عضو شریف و حوض بدن، عضو مشارک، خزانه مشترک، خزانه غذا
- ✓ برخی از حکما آن را از اعضاء رئیسه برشمرده‌اند.
- ✓ عملکرد صحیح معده منجر به تولید اخلاط سالم شده و در نتیجه سلامت مزاج و سلامت اعضاء بدن به همراه دارد.
- ✓ شکل آن را به کدوی گردن دراز تشبیه نموده‌اند که اصل کدو معده و گردن آن مری و قسمت سوّم آن قعر معده است.

عضو معده در آموزه های دینی

- ✓ جایگاه مهم هضم
- ✓ معده منشأ بسیاری از بیماری ها و پرهیز سرلوحه درمان ها
- ✓ نهی شکم بارگی و پرخوری
- ✓ وجود بسیاری توصیه های غذایی، بهداشتی و آداب خاص
- ✓ دستورات مختلف در مورد ترتیب و تقدم و تاخر غذاها، مسواک زدن ...

دو طبقه:

- ✓ طبقه داخلی با خصوصیت عصبی: قسمت فوقانی معده
- ✓ طبقه خارجی با ویژگی گوشتی: قسمت قعر معده
- ✓ دارای سه نوع الیاف طولی (A)، عرضی (B) و مورب (C)
- ✓ طبقه داخلی دارای الیاف طولی شرکت کننده در عمل جذب (به معنای کشیدن غذا)
- ✓ طبقه خارجی دارای دو الیاف مورب عمل کننده در نگه داشتن (امساک) غذا و الیاف عرضی که در عمل دفع کاربرد دارد.

وظایف مهم معده

- ✓ مکان اصلی هضم اول
- ✓ مکان اصلی بلغم
- ✓ تقاضای غذا
- ✓ نقش در سیری و گرسنگی
- ✓ نقش در عدم صعود ابخره ناشی از هضم غذاها
- ✓ عمل هضم
- ✓ ارسال آن به سایر اندام ها

نقش معده در بیماری های مختلف

مرحوم میرزا محمد تقی شیرازی، معروف به «حاجی بابا» و ملقب به ملک الاطباء،:
امتلاى معده، سبب الاسباب جميع امراض امتلائیة است.
بیماریهای گوناگونی در معده مانند تهوع و قیءهای صفاوی و بلغمی و زلق المعده و
هیضه و نفخه و درد شکم...

نقش معده در بیماری های مختلف

- ✓ ریزش فضولات و اغذیه فاسده از معده به روده‌ها: باعث زلق الامعاء، خلفه، زحیر، قولنج‌های ریخی و ثغلی، ایلاوس، بواسیر....
- ✓ دردهای کمری و عضلانی
- ✓ ریزش به کبد: تضعیف قوای کبدی و خطر سوء القنیه و استسقاء لحمی
- ✓ انواع علایم قلبی مانند وجع الفواد، خفقان ...

نقش معده در بیماری های مختلف

- ✓ اگر آن اخلاط یا أبخره‌اش متوجه دماغ شود: پریشانی حواس، اختلاط عقل، مالیخولیا و سایر امراض مغزی ...
- ✓ انواع سردردهای مختلف
- ✓ انواع نزله ها و زکام
- ✓ انواع تب‌های گوناگون ...
- ✓ انواع اختلالات متعاقب گرفتاری کبد، مغز و قلب
- ✓ انواع سرطان ها و ناراحتی های پوستی...

انواع بیماری های معده از منظر طب ایرانی

➤ انواع اختلالات سوءمزاجی

➤ تفرق اتصال

➤ مرکب

علل شایع سوءمزاجی دستگاہ گوارش

➤ علل بلغمی

➤ علل صفراوی

➤ علل سوداوی

علل بلغمی

- شایعترین فرم در اثر سردی و تری معده
- ناشی از سبک زندگی ناسالم مانند پرخوری و عدم تحرک...

علايم سوء مزاج بلغم

- عدم تشنگی، زيادی آب دهان بخصوص در زمان خواب
- نبود یا کمی اشتها، ميل به غذای دارای تندی و تیزی
- حالت تهوع، قی بلغمی
- نفخ شکم و تخمه، آروغ ترش
- علايم زبانی
- سفیدی رنگ چهره و بدن، کندی تفکر، نرمی پوست، سفیدی رنگ ادرار
- سستی بدن و کندی نبض و نرمی آن

علل صفراوی

- گزش و سوزش دهانه معده بعد از مصرف غذا
- آروغ تند و تیز و بدبو
- تلخی دهان
- کاهش اشتها
- احتراق و فساد غذاهای لطیف مثل گوشت پرندگان
- غثیان و تهوع دائمی (قبل و بعد از غذا)
- قی صفراوی
- علایم زبانی...
- زردی ادرار
- مدفوع زرد و سوزاننده

علل سوداوی

- اشتهاى زیاد و کاذب
- ضعف هضم، بسيارى نفخ
- سوزش معده، ترشى معده بخصوص در گرسنگى، ترشى دهان
- استفراغ ترش و کندی دندان ها
- بزرگى طحال، دردهاى اطراف طحال بعد از هضم غذا
- يبوست
- اختلاق مراق
- وسواس، خيالات فاسد، وحشت
- علايم زبانی...
- ادرار غليظ و تيره
- کندی صغر و تواتر نبض

روش تشخیص

بلی

خیر

- آیا احساس فقدان تشنگی دارید؟
- آیا از زیادی آب دهان شکایت دارید؟
- آیا طعم دهان شما ترش است؟
- آیا رنگ صورت شما سفید و رنگ پریده شده است؟
- آیا رنگ ادرار شما سفید شده است؟

• علت از نوع بلغمی است.

روش تشخیص

بلی

- آیا اشتهای کاذب و زیاد دارید؟
- آیا طعم دهان شما گس یا ترش است؟
- آیا رنگ صورت شما تیره شده است؟
- آیا دارای افکار وسواسی و ترافیک ذهنی هستید؟

خیر

- علت از نوع سوداوی است.

روش تشخیص

بلی

- آیا اشتهای شما کم شده است؟
- آیا طعم دهان شما تلخ است؟
- آیا رنگ ادرار شما زردتر شده است؟
- آیا دچار سوزش معده هستید؟

خیر

- علت از نوع صفراوی است.

درمان گام به گام در طب ایرانی

درمان گام به گام در طب ایرانی

- قدم نخست: تدابیر شش اصل ضروری (سته ضروریه) بویژه تدابیر غذایی و ...
- قدم دوّم: درمان دارویی: پاکسازی، تبدیل مزاج و سپس تقویت عضوی (پاکسازی عضو از مواد زائد و افزایش توانایی عضو در عدم پذیرش مجدد مواد زائد)
- قدم سوّم: اعمال یداوی، بسته به علت از روغن مالی، ماساژهای نرم و خشن، ورزش های مختلف اندام ها، بادکش گرم و سرد و ...

A detailed landscape painting showing a river flowing through a valley. The foreground is dominated by large, leafy trees with green and yellow foliage. The middle ground features rolling hills and a river that reflects the sky. The background shows distant mountains under a soft, hazy sky. The overall mood is peaceful and natural.

هوای سالم

رعایت خوردن و آشامیدن

حرکت و سکون

خواب و بیداری

بهداشت روان

پاکسازی مواد زائد و

حفظ مواد ضروری

شش اصل ضروری حفظ سلامتی

مهم ترین عوامل بیماری زای در انسان

➤ در راس همه: سبک زندگی بویژه تغذیه غلط

➤ عوامل میکروبی مهاجم

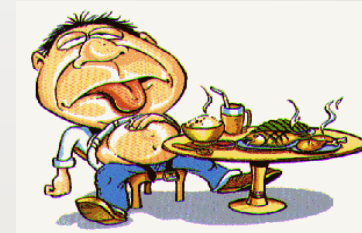
➤ ژنتیک

➤ آب و هوا

تدابیر غذایی

سه امر مهم در دو جنبه پیشگیری و درمان شامل

❖ مقدار غذا و نوشیدنی مصرفی

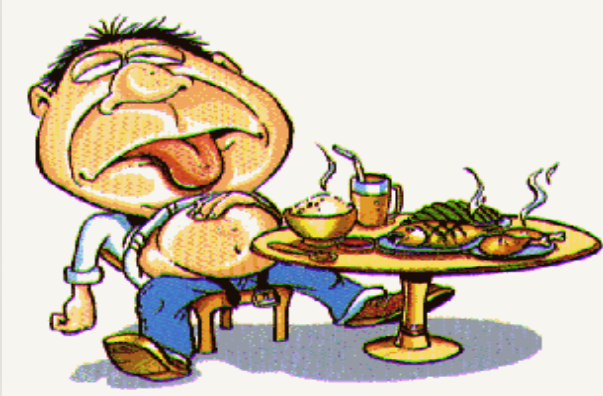
❖ نوع غذای و نوشیدنی مصرفی

❖ نحوه غذا خوردن و نوشیدن

مقدار غذا و نوشیدنی مصرفی

- ✓ توصیه به پرهیز مهمترین اصل است
- ✓ با توجه شرایط و قوت بیمار مورد
- ✓ بنابراین مهمترین نکات در پیشگیری:

- ✓ پرهیز از پرخوری، کم خوری مفرط
- ✓ استفاده از وعده های کوچک
- ✓ عدم مصرف آب زیاد در بین غذا

نوع غذای و نوشیدنی مصرفی

- ✓ کیفیت و نوع غذاهای مصرفی توام در یک زمان با توجه به مزاج بیماری و مزاج معده
- ✓ تاکید بر مصرف غذاهای اصلی: نان گندم خوب پخته شده، برنج خوشبوی ایرانی...
- ✓ پرهیز از غذاهای دارویی و یا داروهای غذایی در حالت سلامتی، مگر در صورت لزوم و نیاز...
- ✓ تاکید بر مزاج بیماری: شیوع بیشتر مزاج های سرد و تر معده...
- ✓ در موارد ضعف شدید معده: مصرف غذاهای سریع هضم (مانند تخم مرغ آب پز عسلی ...)
- ✓ پرهیز از مصرف غذاهای با هضم سخت (غذاهای چرب) و با احتمال تولید اخلاط مضر مانند فست فودها ...
- ✓ پرهیز از مصرف همزمان چند نوع ماده غذایی که از نظر مدت زمان هضم، متفاوت باشند.

نوع غذای و نوشیدنی مصرفی

- ✓ پرهیز از غذاهای حاوی ادویه جات و فلفل زیاد (غذاهای تند و تیز محرک معده).
- ✓ پرهیز از غذاهای نفّاخ و مولد گاز (مانند حبوبات و شیر) در معده های مستعد.
- ✓ پرهیز از تناول غذاهای بدبو، بد شکل، بدطعم و بیمزه.
- ✓ پرهیز از مصرف زیاد مواد غذایی ترش مزه مانند لواشک ...
- ✓ پرهیز از مصرف نان های فطیر، حاوی جوش شیرین، نان شور و نان سفید بدون سبوس.
- ✓ پرهیز از نوشیدن آب بسیار سرد، شرب زیاد آب نیم گرم و بسیار گرم.
- ✓ پرهیز از شرب آب توام با میوه های تر مانند خربزه ...

نوع غذای و نوشیدنی مصرفی

- ✓ توصیه به مصرف مقداری آب خنک جهت مزاج بسیار گرم و جوانان بخصوص افراد دارای علامت اشتهای کم به دلیل مزاج گرم معده
- ✓ پرهیز از مخلوط کردن آب های مختلف با زمان هضم متفاوت
- ✓ پرهیز از مخلوط کردن یخ با آب مصرفی
- ✓ پرهیز از مصرف آب های راکد و بیشه زارها
- ✓ کاهش مصرف کافئین در مطالعات جدید
- ✓ مصرف کمتر از ۴ فنجان چای در روز و حتی الامکان اجتناب از مصرف چای بلافاصله پس از غذا
- ✓ کاهش مصرف قهوه یا پرهیز از آن
- ✓ اجتناب از مصرف مشروبات الکلی و داروها که از عوامل تشدید کننده اختلالات هاضمه

نحوه غذا خوردن و نوشیدن

- ✓ کیفیت و نوع غذاهای مصرفی توام در یک زمان با توجه به مزاج بیماری و مزاج معده
- ✓ تاکید بر مصرف غذاهای اصلی: نان گندم خوب پخته شده، برنج خوشبوی ایرانی...
- ✓ پرهیز از غذاهای دارویی و یا داروهای غذایی در حالت سلامتی، مگر در صورت لزوم و نیاز...
- ✓ تاکید بر مزاج بیماری: شیوع بیشتر مزاج های سرد و تر معده...
- ✓ در موارد ضعف شدید معده: مصرف غذاهای سریع هضم (مانند تخم مرغ آب پز عسلی ...)
- ✓ پرهیز از مصرف غذاهای با هضم سخت (غذاهای چرب) و با احتمال تولید اخلاط مضر مانند فست فودها ...
- ✓ پرهیز از مصرف همزمان چند نوع ماده غذایی که از نظر مدت زمان هضم، متفاوت باشند.

نحوه غذا خوردن و نوشیدن

- ✓ توجه به نحوه مصرف غذا و توجه به زمان های تناول غذا با توجه به حالات مختلف انسان
- ✓ پرهیز از رو هم خواری و توجه به این موضوع که مصرف غذا بعد از هضم و تخلیه معده از غذای قبلی صورت گیرد.
- ✓ پرهیز از تناول غذا در هنگام سیری و نبود اشتها
- ✓ کاهش سرعت غذا خوردن و خوب جویدن غذا
- ✓ منظم نمودن برنامه غذایی در تحقیقات جدید
- ✓ پرهیز از نوشیدن آب خالص در صبح ناشتا
- ✓ پرهیز از نوشیدن آب همراه با هوا

حالات روحی روانی

- ✓ توجه به اضطراب، غضب شدید، ترس و هیجانات شدید دیگر ...
- ✓ صرف غذا در اتاق آرام و جدا از اتاق های دیگر منزل
- ✓ توجه و نظر به لقمه خویش و عدم سخن گفتن در زمان تناول غذا
- ✓ تحریک اشتها پیش از سرو غذا با روش های مختلف صوتی (مانند آنکه مادر با صدای رسا و زیباییش اعلام کند که بچه ها غذا آماده است)، رایحه و بوهای خاص محرک اشتها، استفاده از رنگهای اشتهاآور در تهیه غذا، سفره آرایی و محل تناول غذا
- ✓ به کارگیری روش های مناسب تدبیر تنش در صورت تشدید علائم با تنش های روحی مانند آرامش سازی، تدابیر تنفس مجدد، آموزش مهارت های اجتماعی...

مدیریت صحیح خواب و بیداری

- ✓ مقدار خواب: خواب زیاد، بیداری زیاد، خواب روز بخصوص در زمستان...
- ✓ عوارض بیداری مفرط: ایجاد سوءهاضمه به علت کاهش رطوبات بدن، عوارض شدید روحی روانی و کاهش هضم غذا
- ✓ محل خوابیدن: انتخاب مکانی مجزا و مناسب، خوابیدن در مکان سرد و نمناک، مکان بسیار گرم، پرهیز از خوابیدن در زیر نور خورشید...
- ✓ نحوه خوابیدن و امور دیگر: خوابیدن در حالت به پشت، خوابیدن در حالت روی شکم، خواب با حالت گرسنگی، خواب با شکم پر...

حرکت و سکون بدنی

- ✓ پرهیز از ورزش ها و حرکت های شدید بعد از غذا
- ✓ پرهیز از انجام ورزش با معده خالی و حالت گرسنگی
- ✓ پرهیز از حالت استراحت بیش از حد (حالت تن پروری و زندگی ماشینی)
- ✓ استفاده از دلک و غمز بخصوص ماساژ های ورزش های دست و پاها
- ✓ ورزش های مناسب در پیشگیری از افزایش وزن و حفظ نمایه توده بدنی

آب و هوا

- ✓ پرهیز از مواجهه با هوای گرم، تابستان گرم و بادهای جنوب
- ✓ پرهیز از مواجهه با هوای سرد، زمستان سرد و هوای مرطوب
- ✓ فرار از محیط آلوده و پناه بردن به مناطق معتدل و خوش آب و هوا
- ✓ استنشام رایحه های و بوهای مناسب مختلف بر اساس مزاج افراد.
- ✓ مصرف انواع غذاها و گیاهان دارای اثرات پادزهری (تریاقیات) و شادی بخش سیستم های قلبی عروقی و مغزی (مفرحات)
- ✓ ترک مصرف دخانیات

حفظ مواد ضروری و دفع مواد زائد بدن

- ✓ عوارض احتباس مواد زائد در بدن: ایجاد گاز، سنگینی اعضاء، کم اشتهايي و تعفن مواد محتبس شده
- ✓ پرهيز از فعاليت جنسي در هنگام گرسنگي بخصوص در افراد با مزاج خشک و گرم
- ✓ پرهيز از فعاليت جنسي در هنگام پري معده و ضعف شديد معده
- ✓ رفع يبوست و البته پرهيز از تجويز داروهای مسهل قوی بخصوص در گرمای شديد
- ✓ پرهيز از خروج مواد ضروری بدن مانند فصد، حجامت ... بخصوص در هنگام گرما...
- ✓ پرهيز از تجويز داروهای مدر قوی...
- ✓ پرهيز از رژيم های لاغر کننده ي شديد و کاهنده توان و قدرت افراد...

قدم دوّم: درمان دارویی

Iran Red Crescent Med J. 2015 November; 17(11): e20741.

doi: 10.5812/ircmj.20741

Published online 2015 November 7.

Review Article

Herbal Remedies for Functional Dyspepsia and Traditional Iranian Medicine Perspective

Mahmoud Babaeian,¹ Mohsen Naseri,^{2,*} Mohammad Kamalinejad,³ Farzaneh Ghaffari,⁴ Fatemeh Emadi,² Awat Feizi,⁵ Nafiseh Hosseini Yekta,¹ and Peyman Adibi⁶

¹Department of Iranian Traditional Medicine, Faculty of Medicine, Shahed University, Tehran, IR Iran

²Traditional Medicine Clinical Trial Research Center, Shahed University, Tehran, IR Iran

³Department of Pharmacognosy, School of Pharmacy, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, IR Iran

⁴Department of History of Medicine, School of Traditional Medicine, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, IR Iran

⁵Department of Biostatistics and Epidemiology, School of Health, Isfahan University Medical, Isfahan, IR Iran

⁶Integrative Functional Gastroenterology Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, IR Iran

*Corresponding Author: Mohsen Naseri, Traditional Medicine Clinical Trial Research Center, Shahed University, Tehran, IR Iran. Tel/Fax: +98-2166464320, E-mail: naseri@shahed.ac.ir

Received 2014 May 31; Revised 2014 July 14; Accepted 2014 August 10.

JTCM

中医杂志

Journal of Traditional Chinese Medicine

Online Submissions: <http://www.journaltcm.com>
info@journaltcm.com

J Tradit Chin Med 2018 June 15; 38(3): 457-464
ISSN 0255-2922

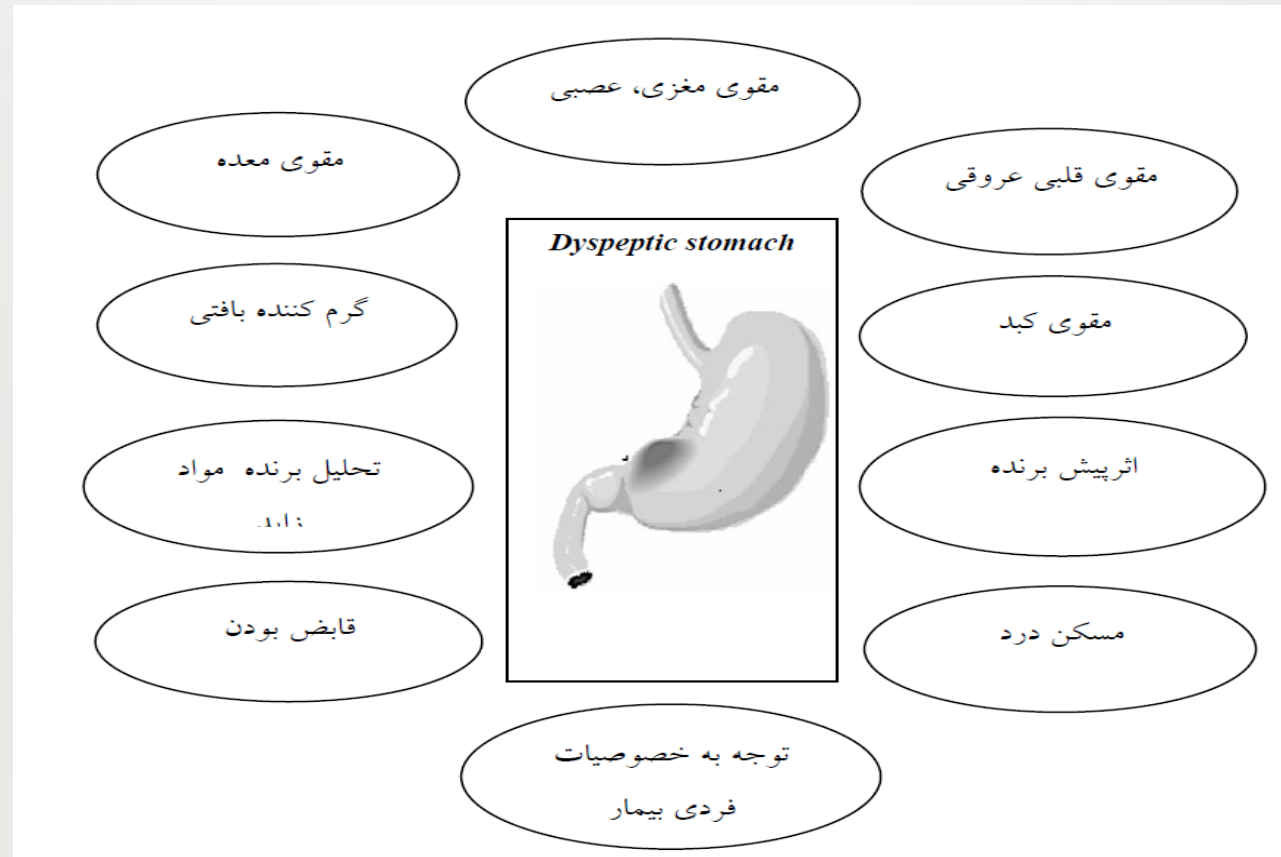
© 2018 JTCM. This is an open access article under the [CC BY-NC-ND](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) license.

REVIEW

Persian medicine non-pharmacological therapies for headache: phlebotomy and wet cupping

Akramo Sadat Atyabi, Fatemeh Nejatbakhsh, Hoorie Mohammadi Kenari, Fatemeh Eghbalian, Mohammad Hossein Ayati, Laila Shirbeigi

قدم دوّم: درمان دارویی

قدم سوّم: اعمال یدّاوی

- قی و تهوع: ماساژ دست و پا، ماساژ و بادکش ساقین و بستن ملایم شکم
- بیماری های احشای ناحیه میانی بدن: ورزش ها و ماساژ های اندام های تحتانی
- اورام احشاء: ماساژ و بادکش گرم ساقین و گاهی فصد درموارد حار
- منع تصاعد بخارات: ماساژ مختلف ساق و ران
- تقویت معده متعاقب استفراغ و میل مواد معدنی به سمت پایین: ماساژ و بادکش مختلف ساق و ران
- سردی جمیع بدن: روغن مالی و ماساژ دست ها و پاها، روغن مالی و بادکش معده و شکم
- ضعف فم معده: ماساژ و ورزش های معتدل دست و پا
- افزایش حرارت غریزی بدن: ماساژ دست و پا
- درمان انواع سومزاج سرد و بلغمی: روغن مالی و بادکش گرم معده، انجام کی و داغ گذاری فم معده
- درمان سوءهضم و کندی حرکت غذا: گرم کردن و بادکش معده
- بادشکن و تحلیل بادها: بادکش گرم و ماساژ فشاری اندام ها و ساقین و ناحیه معده و بادکش ناحیه ناف
- علل سوداوی و طحالی و گاز ناشی از آن: بادکش ناحیه طحالی
- علل کبدی (استسقا مایی و طبلی): داغ گذاری نقاط فم معده، قعر معده، کبد، طحال و بالای ناف
- خشک کردن رطوبات زائد: دلک و ماساژ فشاری عضو مربوطه هنگام خواب

قدم سوّم: اعمال یداوی

